

دور دیواره روضه منوره بالای صفه‌های نیز کتیبه بسیار زیبایی با خط ثلث دیده می‌شود که سوره مبارکه جمعه توسط علیرضا عباسی از خطاطان دوره صفویه نوشته شده است. این کتیبه گنج‌بری در دوره قاجاریه با ظرافت خاصی آینه کاری شده است.

افزون بر کتیبه‌های جداره‌های روضه منوره، همواره کتیبه‌های قرآنی بر روی ضریح هم جای ویژه‌ای داشته‌اند. به این ترتیب که اسماء الهی هم در ضریح شیر و شکر به چشم می‌خورد و هم در ضریح آفتاب دیده می‌شود. البته افزون بر کتیبه‌های بیرون ضریح، در درون ضریح هم کتیبه‌هایی با محتوای مشابه طراحی و ایجاد شده است.

♦ کتیبه‌های مرمی از دل تاریخ

هویت، هنر و آیات آسمانی ترکیب زیبایی است که می‌توان در کتیبه‌های سنگی کهن یافت. تاریخ دقیقی در مورد کتابت کتیبه‌های سنگی در دسترس نیست، با این وجود حک شدن تاریخ بر برخی از این سنگ‌نوشته‌ها حاکی از آن است که از اوایل دوره افشاریه، کتیبه‌نویسی سنگی در حرم مطهر انجام می‌شده و در اماکن متبرکه نصب می‌شده است. البته این کتیبه‌ها در حال حاضر به موزه مرکزی آستان قدس رضوی منتقل شده است. رواق‌های دارالحفاظ، دارالسلام، گنبد حاتم‌خانی، دارالسعادة، مسجد بالا سر مبارک، مسجد پشت سر مبارک، روضه منوره و حجره‌های صحن انقلاب و آزادی از جمله مکان‌هایی هستند که کتیبه‌های سنگی در آن‌ها نصب شده است، کتیبه‌هایی که در آن‌ها آیات قرآنی نیز پیدامی‌شود.

در کتیبه‌های سنگی مورد بررسی، معمولاً از سنگ مرمر در رنگ‌های مختلف و سنگ سیاه یا همان خارا برای ساخت کتیبه‌های سنگی در ابعاد مختلف استفاده شده است. آن گونه که در برخی از متون اشاره شده، یکی از معادن تأمین سنگ سیاه برای انجام کارهای عمرانی در حرم مطهر امام رضا (ع) کوه خلج در جنوب شرقی مشهد امروزی بوده است.

از میان ۱۵۰ قطعه سنگ کتیبه‌نویسی کشف شده در دوره‌های زندیه، افشاریه، قاجاریه و پهلوی، ۳ قطعه دارای مضمون قرآنی هستند که به خط ثلث حکاکی شده است.

از خود به جا بگذارد. کتیبه‌های طلای آیت الکرسی بخشی از آثار به جامانده از اوست. این کتیبه‌ها با کلام خدامین و بر روی ضریح چوبی حضرت نصب شد. هنر خطاطی و فلز کاری در این کتیبه‌های نفیس بسیار چشم‌نواز است که به یادگار مانده است. کتیبه آیت الکرسی عصر صفوی در حال حاضر، به عنوان قطعه‌ای ارزشمند در گنجینه آستان قدس رضوی و خزانه آن نگهداری می‌شود. این کتیبه شامل شش لوح طلایی است که به خط ثلث علیرضا عباسی و زرگری و نگارگری مستعلی زرگر خراسانی تهیه شده است. با توجه به زمینه طلایی، این کتیبه ارزشمند را می‌توان جزو پرهزینه‌ترین کتیبه‌های قرآنی حرم در نظر گرفت. اگر از بست شیخ طوسی وارد حرم مطهر شوید، با یک اثر معماری زیبا مواجه می‌شوید، ایوان ساعت، نقطه‌ای از حرم مطهر که در معماری کم‌ظایر است. یکی از المان‌های زیبایی بخش ایوان ساعت، کتیبه‌هایی است که بر این فضا خودنمایی می‌کند. انواع کاشی‌های معرب، کاشی‌های هفت‌رنگ، کاشی کاری به شکل برجسته، انواع نقوش، طرح‌ها و رنگ‌های مختلف، شمشه و مقرنس و... زیبایی بخش این فضا هستند. افزون بر اشعاری در مدح حضرت رضا (ع) نقوش گلدان و طرح‌های اسلیمی، آیات قرآنی نیز زیبایی بخش کتیبه‌های ایوان ساعت هستند. کتیبه‌هایی که از عصر صفوی تا قاجار دستخوش تغییراتی شده‌اند و اکنون یکی از نمادهای زیبایی کتیبه در حرم مطهر هستند. آیات قرآنی کتیبه‌های ایوان ساعت شامل آیاتی از سوره نور، سوره بقره، آیت الکرسی و سوره انسان است.

♦ نقش قلم بر بیرون و درون ضریح

فضای روضه منوره حرم مطهر، زیبایی و شکوهی مسحورکننده دارد. فضایی که از نقطه نقطه آن زیبایی به چشم می‌آید. در این فضا افزون بر کتیبه‌های زیبایی که بر دور تادور ضریح ایجاد شده، کتیبه‌های زیبایی بر فضای زیر قبه نیز نصب شده است. بالاتر از کاشی‌های ازاره و قاب‌های چشم‌نواز زرین فام، کتیبه‌هایی نفیس از جنس کاشی‌های سنجری نصب شده است. این کتیبه‌های برجسته زیبا از قرن هفتم هجری به یادگار مانده است و در بردارنده آیاتی از قرآن و احادیثی از معصومین (ع) است. افزون بر این نام خطاط و تاریخ نوشتن کتیبه‌ها به چشم می‌آید.